

مقایسه هیجان‌طلبی در افراد سوءمصرف‌کننده مواد و افراد بهنجار

مهدیه رحمانیان^{*}، جعفر حسنی^{**}

چکیده

مقدمه: هدف از پژوهش حاضر مقایسه هیجان‌طلبی در افراد سوءمصرف‌کننده مواد و افراد بهنجار بود.

مواد و روش کار: ۳۰ نفر سوءمصرف‌کننده هروئین و ۳۰ نفر سوءمصرف‌کننده تریاک از مرکز ترک اعتیاد و بازپروری شهر کرمان به تصادف انتخاب شدند. همچنین، ۳۰ نفر از افراد مصرف‌کننده سیگار و ۳۰ نفر از افراد عادی که از نظر سن و میزان تحصیلات با نمونه موردنظر هم‌مناسازی شده بودند، به‌عنوان گروه گواه برگزیده و توسط مقیاس هیجان‌طلبی زاکرمن بررسی شدند. داده‌ها به کمک روش‌های آمار توصیفی، تحلیل واریانس یک‌طرفه و آزمون تعقیبی توکی تحلیل گردیدند. **یافته‌ها:** این بررسی نشان داد که چهار گروه هم در نمره کل هیجان‌طلبی و هم در ابعاد چهارگانه تجربه‌جویی، هیجان‌جویی و ماجراجویی، بازداری‌زدایی و حساسیت نسبت به یکنواختی با یکدیگر تفاوت معنی‌دار دارند. **نتیجه‌گیری:** افراد سوءمصرف‌کننده تریاک و هروئین سطح هیجان‌طلبی بالاتری نسبت به افراد عادی دارند.

کلیدواژه: هیجان‌طلبی، سوءمصرف مواد، شخصیت

مقدمه

ویژگی‌های شخصیتی از جمله هیجان‌طلبی، از عوامل سبب‌شناختی مهم در سوءمصرف مواد به‌شمار می‌روند (کاپستین^۱، کروم^۲، سلتانو^۳ و مارتین^۴، ۲۰۰۱). زاکرمن^۵ هیجان‌طلبی را به‌صورت صفتی تعریف کرده است که ویژگی آن جستجوی هیجان و تجربه متنوع، تازه، پیچیده و جدید و میل پرداختن به خطرهای بدنی،

بررسی‌ها نشان داده‌اند که برخی ویژگی‌های فردی، از جمله عزت نفس پایین، خلق افسرده، هیجان‌طلبی و شیوه زندگی فرد بر ارزیابی‌ها و نگرش‌های فرد در زمینه مواد تأثیر می‌گذارند (سوسمان^۱، دنت^۲ و لو^۳، ۲۰۰۰).

* دانشجوی دکتری روانشناسی بالینی دانشگاه دهلی نو، رفسنجان، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی رفسنجان، معاونت امور دانشجویی، مرکز مشاوره (نویسنده مسئول).
E-mail: mahdieh_rah2002@yahoo.com

** دانشجوی دکتری روانشناسی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، خیابان جلال‌آل احمد، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده روانشناسی.

1- Sussman
2- Dent
3- Leu
4- Kopstein
5- Crum
6- Celentano
7- Martin
8- Zuckerman

از کاپستین و همکاران، ۲۰۰۱)؛ ۲- محرک بودن مواد به خاطر غیر قانونی بودن آنها (همان‌جا)؛ ۳- انتخاب داروهای تحریک‌کننده به خاطر ویژگی‌های دارویی مواد (تسچمن و همکاران، ۱۹۸۹)؛ و ۴- تغییر حالت هوشیاری ناشی از مواد (همان‌جا).

پژوهش‌های گوناگون نشان دادند که سوء‌مصرف مواد با ویژگی‌های خطرپذیری، هیجان‌طلبی و بازداری‌زدایی در ارتباط است (پالمگرن^{۱۲}، دونوهو^{۱۳}، لورچ^{۱۴}، هوین^{۱۵} و استفنسون^{۱۶}، ۲۰۰۱؛ سوسمان و همکاران، ۲۰۰۰؛ آلتون، ۱۹۹۴؛ هانسن^{۱۷} و بریویک^{۱۸}، ۲۰۰۱؛ تسچمن^{۱۹}، ۱۹۸۹؛ کامیو^{۲۰}، استوارت^{۲۱} و لویا^{۲۲}، ۲۰۰۱؛ کاپستین و همکاران، ۲۰۰۱؛ هلمرز^{۲۳}، یانگ^{۲۴} و پیهل^{۲۵}، ۱۹۹۵؛ میشل^{۲۶}، ۱۹۹۹؛ پدرسون^{۲۷} و همکاران، ۱۹۹۸).

بررسی‌های انجام شده در زمینه رابطه میان هیجان‌طلبی و سوء‌مصرف مواد (آرنت^{۲۸}، ۱۹۹۶، به نقل از واگنر، ۲۰۰۱) نیز نشان دادند که هیجان‌طلبی بهترین پیش‌بینی‌کننده مصرف مواد می‌باشد (آندروس^{۲۹}، ۱۹۸۹، جف^{۳۰} و آرچر^{۳۱}، ۱۹۸۷، زاگرم، ۱۹۷۹، به نقل از دسیلوا، ۱۹۹۹؛ استفنسون و همکاران، ۲۰۰۱؛ فورتون^{۳۲}، بل^{۳۳}، بل و پیک^{۳۴}، ۱۹۹۹) و برخی بررسی‌ها نیز هیجان‌طلبی را با آغاز زودتر و سطوح بالاتر سوء‌مصرف مواد در میان نوجوانان و بزرگسالان در رابطه دانستند (پدرسون، ۱۹۹۴، به نقل از کاپستین و همکاران، ۲۰۰۱).

اجتماعی و مالی به خاطر خود این تجربه‌ها است (به نقل از واگنر^۱، ۲۰۰۱؛ دسیلوا^۲، ۱۹۹۹). وی هیجان‌طلبی را دارای چهار بعد دانسته است (زاگرم، ۱۹۷۱؛ زاگرم، ۱۹۹۴، به نقل از شولتز و شولتز، ۱۳۷۸):
۱- هیجان‌جویی و ماجراجویی^۳: میل به فعالیت‌های بدنی که سرعت، خطر و تازگی داشته باشند؛
۲- تجربه‌جویی^۴: جستجوی تجربه‌های نو به کمک مسافرت، موسیقی، هنر و یا سبک زندگی ناهمگون با اشخاصی که گرایش‌های مشابهی دارند؛
۳- بازداری‌زدایی^۵: تمایل به تکانشی بودن، سرکشی در برابر هنجارهای اجتماعی و ترجیح دادن موقعیت‌های غیر قابل پیش‌بینی؛ و ۴- حساسیت نسبت به یکنواختی^۶: بی‌زاری از تجارب تکراری، کارهای عادی و افراد قابل پیش‌بینی. سطح بالای هیجان‌طلبی، همواره ناکارآمد نیست، ولی به نظر می‌رسد ناکارآمدی آن در افراد سوء‌مصرف‌کننده مواد دیده می‌شود (میشل^۷، ۱۹۹۹).

افزون بر این، زاگرم هیجان‌طلبی را به‌عنوان نیاز افراد برای رسیدن به یک سطح بهینه برانگیختگی و حفظ آن توصیف می‌کند. به باور زاگرم، سطح بهینه برانگیختگی افراد هیجان‌طلب، بالاتر از افرادی است که این ویژگی را ندارند (به نقل از آلتون^۸، ۱۹۹۴). زاگرم یک الگوی زیست‌شناختی از هیجان‌طلبی را مطرح نمود. برپایه این الگو هیجان‌طلبی با سطح بهینه‌ای از فعالیت کاتکولامین مربوط است. افزون بر این، او نقش دوپامین را در سامانه پاداشی اولیه^۹ خاطرنشان نمود و ارتباط میان هیجان‌طلبی و این سامانه را، گزارش کرد. در افراد هیجان‌طلب سامانه دوپامینرژیک فعالیت کمتری دارد. بنابراین، برخی از این افراد برای جستجوی محرک‌های نو و تنش‌زا، که افزایش‌دهنده فعالیت این سامانه به‌شمار می‌روند، مواد مصرف می‌کنند (لواس^{۱۰} و همکاران، ۲۰۰۱).

برخی از بررسی‌ها نشان دادند که همبستگی مثبت میان هیجان‌طلبی و سوء‌مصرف مواد ممکن است به عوامل زیر بستگی داشته باشد:

۱- تأثیر مستقیم مواد بر سیستم عصبی و تحریک عصبی ناشی از مواد (سگال^{۱۱} و همکاران، ۱۹۸۰؛ به نقل

1- Wagner	2- Desilva
3- thrill and adventure seeking	
4- experience seeking	5- disinhibition
6- boredom susceptibility	7- Mitchell
8- Aleston	9- primary reward system
10- Loas	11- Segal
12- Palmgreen	13- Donohew
14- Lorch	15- Hoyle
16- Stephenson	17- Hansen
18- Breivik	19- Teichman
20- Comeau	21- Stewart
22- Loba	23- Helmers
24- Young	25- Pihl
26- Mitchell	27- Pederson
28- Arnet	29- Andrucci
30- Jaffe	31- Archer
32- Forthun	33- Bell
34- Peek	

مى‌سنجد. زاكرمن (۱۹۷۱) به كمك تحليل عاملى، ضريب روايى ۰/۸۳، ۰/۷۵، ۰/۸۱ و ۰/۳۷ را به ترتيب براى چهار بُعد فوق گزارش نمود. هم‌چنين استوارت و گريفيث^۲ (۱۹۷۵)، به كمك چرخش واريماكس در يك نمونه ۱۵۶ نفرى ضرايب روايى ۰/۶۱ تا ۰/۸۲ را براى ابعاد چهارگانه اين مقياس گزارش نمودند.

پايابى اين آزمون به روش محاسبه ضريب همسانى درونى آلفاى كرونباخ ۰/۸۰ (n=۱۲۰) و با بهره‌گيرى از روش دونيمه‌سازى ۰/۷۶ (n=۱۲۰) به‌دمت آمد. هم‌چنين، ضريب‌هاى همبستگى خرده‌مقياس‌هاى اين آزمون با همدىگر و با نمره كل مقياس همچنان‌طلبى بيانگر پايابى مطلوب اين مقياس بود كه اين ضرايب در جدول ۱ نشان داده شده است.

روايى اين مقياس به‌روش محاسبه ضريب همبستگى بين فرم پنجم مقياس همچنان‌طلبى زاكرمن (پورمحمدرضاي تجريشى، ۱۳۷۸) و مقياس حاضر برابر با ۰/۹۲ (n=۱۲۰) به‌دمت آمد.

يافته‌ها

جدول ۲ ويژگى‌هاى جمعيت‌شناختى آزمودنى‌ها را نشان مى‌دهد.

براى مقايسه نمره كلى همچنان‌طلبى و نمره‌هاى آزمودنى‌ها در ابعاد تجربه‌جويى، همچنان‌جويى و

جدول ۲- فراوانى مطلق و نسبي برخى ويژگى‌هاى جمعيت‌شناختى آزمودنى‌هاى پژوهش برحسب گروه، سن و ميزان تحصيلات

گروه	سن	
	میانگین	تحريلات
	(انحراف معيار)	(انحراف معيار)
سوء‌مصرف‌کننده هروين	۲۸/۹۳ (۳/۶۲)	۱۱/۵ (۰/۵۱)
سوء‌مصرف‌کننده ترياک	۲۹/۱۰ (۳/۳۴)	۱۱/۶ (۰/۵۶)
سيگارى	۲۷/۶۳ (۲/۷۷)	۱۲/۸۳ (۰/۶۹)
بهنجار	۳۰/۱ (۴/۲۵)	۱۲/۷ (۰/۶۷)

پژوهش حاضر براى بررسى ويژگى‌هاى شخصيتى و خلقى افراد سوء‌مصرف‌کننده مواد انجام شد. هدف از پژوهش حاضر مقايسه ابعاد مختلف همچنان‌طلبى در افراد سوء‌مصرف‌کننده مواد و افراد بهنجار در يك جمعيت ايرانى بود. افزون بر اين، ميزان همچنان‌طلبى برپايه نوع ماده مصرفى نيز مورد بررسى قرار گرفت.

مواد و روش‌كار

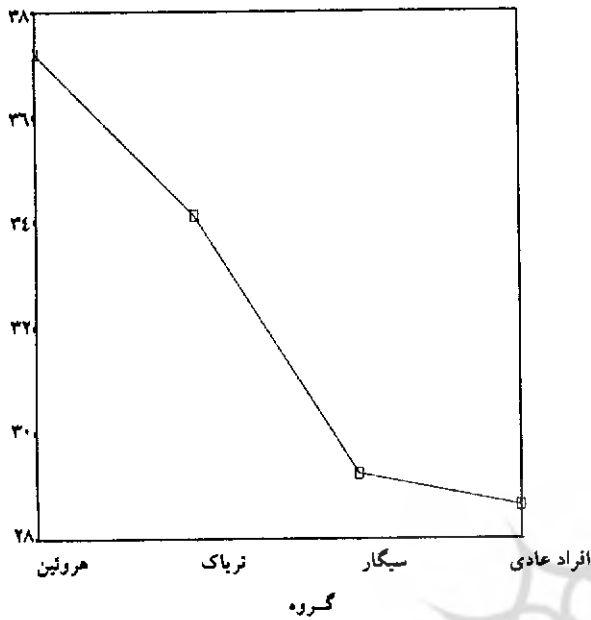
طرح پژوهشى حاضر از نوع پس‌روبيدادى^۱ است. جامعه آمارى پژوهش شامل همه مردان خودمعرف مبتلا به سوء‌مصرف مواد در مركز ترك اعتياد و بازپرورى نويد كرمان بود. از ميان اين افراد ۳۰ نفر سوء‌مصرف‌کننده هروين و ۳۰ نفر سوء‌مصرف‌کننده ترياک به‌صورت تصادفى ساده انتخاب گرديدند. افزون بر اين، ۳۰ نفر از افراد سيگارى و ۳۰ نفر از افراد بهنجار به‌عنوان گروه گواه انتخاب شدند. ملاك انتخاب افراد سيگارى، مصرف دست‌كم ۱۵ نخ سيگار در يك شبانه‌روز برپايه گزارش شخصى آنها بود و گروه بهنجار، به‌صورت تصادفى، از ميان افرادى كه هيچ‌نوع ماده مخدر مصرف نمى‌کردند، انتخاب گرديدند. گروه‌هاى يادشده برپايه متغيرهاى سن و ميزان تحصيلات با يكدیگر هم‌تاسازى شدند.

براى سنجش ميزان همچنان‌طلبى، مقياس همچنان‌طلبى^۲ زاكرمن (SSS) (فرم چهارم) به‌كار گرفته شد. اين پرسش‌نامه داراى ۷۲ ماده مى‌باشد و چهار بُعد تجربه‌جويى، همچنان‌جويى و ماجراجويى، بازدارى‌زدائى و حساسيت نسبت به يكنواختى را

جدول ۱- همبستگى خرده‌مقياس‌هاى مقياس همچنان‌طلبى با همدیگر و با نمره كل

مؤلفه‌ها و خرده‌مقياس‌ها	۲	۳	۴	۵
۱- تجربه‌جويى	۰/۴۵	۰/۴۸	۰/۵۸	۰/۷۹
۲- ماجراجويى	۰/۵۱	۰/۳۹	۰/۷۴	۰/۷۹
۳- بازدارى‌زدائى	۰/۵۱	۰/۷۹	۰/۷۳	۰/۷۳
۴- حساسيت نسبت به يكنواختى				
۵- همچنان‌طلبى كل				

1- ex-post facto research
2- Sensation Seeking Scale (SSS)
3- Griffith

نمودار ۱- مقایسه میانگین نمرات کلی هیجان‌طلبی (SSS) در چهار گروه

هیجان‌جویی و ماجراجویی، تجربه‌جویی، بازداری‌زدایی و حساسیت نسبت به یکنواختی، آزمون تعقیبی توکی به کار برده شد (جدول ۵).

همان‌گونه که دیده می‌شود افراد سوءمصرف‌کننده هروئین در ابعاد هیجان‌جویی و ماجراجویی، تجربه‌جویی و بازداری‌زدایی با گروه بهنجار تفاوت معنی‌دار داشتند و در هر سه مؤلفه در سطح بالاتری بودند. افزون بر این، در ابعاد حساسیت نسبت به یکنواختی و بازداری‌زدایی نیز افراد سیگاری بالاتر از سایر گروه‌ها بودند.

افراد سوءمصرف‌کننده تریاک در دو بعد هیجان‌جویی و ماجراجویی و تجربه‌جویی نسبت به

جدول ۴- نتایج آزمون تعقیبی توکی برای مقایسه میزان هیجان‌طلبی کل در چهار گروه

گروه	گروه	گروه	گروه	هیجان‌طلبی کل
هروئین	تریاک	سیگار	بهنجار	میانگین
37/20	34/13	29/23	28/63	
—	3/07	7/97**	8/57**	گروه هروئین
—	—	4/90	0/50*	گروه تریاک
—	—	—	0/7	گروه سیگار
—	—	—	—	بهنجار

* $p \leq 0.05$, ** $p \leq 0.001$

ماجرای‌جویی، بازداری‌زدایی و حساسیت نسبت به یکنواختی در چهار گروه مورد بررسی، تحلیل واریانس یک‌طرفه به کار گرفته شد که نتایج آن در جدول ۳ نشان داده شده است.

همان‌گونه که جدول ۳ نشان می‌دهد، چهار گروه در نمره کلی هیجان‌طلبی و ابعاد مختلف آن با یکدیگر تفاوت معنی‌داری دارند. این تفاوت به صورت نمودار ارائه شده است (نمودار ۱). برای بررسی این تفاوت در نمره کل هیجان‌طلبی، آزمون تعقیبی توکی به کار برده شد که نتایج آن در جدول ۴ دیده می‌شود.

نتایج آزمون تعقیبی توکی نشان داد که افراد سوءمصرف‌کننده هروئین نسبت به گروه بهنجار و سیگاری، در نمره کلی هیجان‌طلبی، تفاوت معنی‌داری دارند. همچنین بین دو گروه سوءمصرف‌کننده تریاک و بهنجار نیز تفاوت معنی‌دار بود. افراد سوءمصرف‌کننده هروئین و تریاک نسبت به گروه‌های یادشده از نظر هیجان‌طلبی در سطح بالاتری بودند.

برای بررسی تفاوت چهار گروه در ابعاد

جدول ۳- نتایج تحلیل واریانس یک‌عاملی برای مقایسه میانگین گروه‌ها در هیجان‌طلبی کل و ابعاد آن

مقیاس	درجه آزادی	نمره F	سطح معنی‌داری
هیجان‌طلبی کل	3	7/75	0/000
میان‌گروهی	116		
درون‌گروهی	119		
کل	3	3/50	0/02
هیجان‌جویی و ماجراجویی	3	3/50	0/02
میان‌گروهی	116		
درون‌گروهی	119		
کل	3	7/03	0/001
تجربه‌جویی	3	7/03	0/001
میان‌گروهی	116		
درون‌گروهی	119		
کل	3	7/53	0/000
بازداری‌زدایی	3	7/53	0/000
میان‌گروهی	116		
درون‌گروهی	119		
کل	3	0/22	0/002
حساسیت نسبت به یکنواختی	3	0/22	0/002
میان‌گروهی	116		
درون‌گروهی	119		
کل	119		

جدول ۵- آزمون تعقیبی توکی برای بررسی معنی‌دار بودن ابعاد هیجان‌طلبی در چهار گروه

متغیر	سوء مصرف‌کننده		سوء مصرف‌کننده		گروه
	تریاک	تریاک	تریاک	تریاک	
میالگین هیجان‌جویی و ماجراجویی	۸/۴۷	۸/۵۰	۷/۳۰	۶/۸۳	بهنجار
سوء مصرف‌کننده هرورین	—	—	—	۱/۶۳*	سیگاری
سوء مصرف‌کننده تریاک	—	—	—	۱/۶۶*	سیگاری
میالگین تجربه‌جویی	۸/۲۷	۷/۷۳	۶/۵۷	۵/۶۳	سیگاری
سوء مصرف‌کننده هرورین	—	—	—	۲/۶۳***	سیگاری
سوء مصرف‌کننده تریاک	—	—	—	۲/۱*	سیگاری
میالگین بازداری زدایی	۶/۴۳	۵/۵۳	۴/۴۷	۴/۴۳	سیگاری
سوء مصرف‌کننده هرورین	—	—	—	۲***	سیگاری
سوء مصرف‌کننده تریاک	—	—	—	۱/۱	سیگاری
میالگین حساسیت نسبت به یکنواختی	۸/۸۰	۸/۰۷	۶/۴۰	۷/۱۳	سیگاری
سوء مصرف‌کننده هرورین	—	—	—	۱/۷	سیگاری
سوء مصرف‌کننده تریاک	—	—	—	۰/۹۳	سیگاری
سیگاری	—	—	—	—	سیگاری

* $p \leq 0/05$, ** $p \leq 0/01$, *** $p \leq 0/001$

گروه بهنجار در سطح بالاتری قرار داشته، تفاوت دو گروه از نظر آماری معنی‌دار بود. افراد هیجان‌طلب برای رسیدن به سطح برانگیختگی به تجارب تازه و جدیدی نیاز دارند و ممکن است برخی از افراد سوء مصرف مواد را به عنوان یک تجربه جدید انتخاب کنند.

بحث

هدف از پژوهش حاضر مقایسه هیجان‌طلبی در افراد سوء مصرف‌کننده مواد و افراد بهنجار بود. این بررسی نشان داد که بین افراد سوء مصرف‌کننده هرورین و تریاک و افراد سیگاری و بهنجار در نمره کلی هیجان‌طلبی تفاوت معنی‌دار وجود دارد، به طوری که سطح هیجان‌طلبی در افراد سوء مصرف‌کننده هرورین و تریاک بالاتر است. این یافته‌ها، با یافته‌های پژوهشی دیسلوا (۱۹۹۹)، فورتون، بل، بل و پیک (۲۰۰۱) و پالمگرن و همکاران (۲۰۰۱) هم‌سو می‌باشد. دلیل این تفاوت ممکن است تغییرات عصب- داروشناختی باشد که در اثر مصرف مواد به‌وجود آمده و افزایش هیجان‌طلبی را به دنبال داشته است (میشل، ۱۹۹۹). افزون بر این، با توجه به نظریه سطح بهینه برانگیختگی،

هدف از پژوهش حاضر مقایسه هیجان‌طلبی در افراد سوء مصرف‌کننده مواد و افراد بهنجار بود. این بررسی نشان داد که بین افراد سوء مصرف‌کننده هرورین و تریاک و افراد سیگاری و بهنجار در نمره کلی هیجان‌طلبی تفاوت معنی‌دار وجود دارد، به طوری که سطح هیجان‌طلبی در افراد سوء مصرف‌کننده هرورین و تریاک بالاتر است. این یافته‌ها، با یافته‌های پژوهشی دیسلوا (۱۹۹۹)، فورتون، بل، بل و پیک (۲۰۰۱) و پالمگرن و همکاران (۲۰۰۱) هم‌سو می‌باشد. دلیل این تفاوت ممکن است تغییرات عصب- داروشناختی باشد که در اثر مصرف مواد به‌وجود آمده و افزایش هیجان‌طلبی را به دنبال داشته است (میشل، ۱۹۹۹). افزون بر این، با توجه به نظریه سطح بهینه برانگیختگی،

بررسی حاضر نشان داد که افراد سوء مصرف‌کننده

ترک اعتیاد و بازپروری نوید کرمان که امکانات لازم را در راستای گردآوری داده‌ها فراهم نمودند، سپاسگزاری می‌گردد.

دریافت مقاله: ۱۳۸۲/۷/۱۴؛ دریافت نسخه نهایی: ۱۳۸۲/۱۱/۲۵؛

پذیرش مقاله: ۱۳۸۳/۲/۲

منابع

- پورمحمد رضای تجربی، معصومه (۱۳۷۸). بررسی ارتباط مؤلفه‌های تهیج‌طلبی و انحراف‌های اجتماعی در جوانان. *مجله روانشناسی سال سوم*، شماره ۲، ۱۶۳-۱۴۸.
- شولتز، دوان؛ شولتز، سیدنی الن (۱۳۷۸). *نظریه‌های شخصیت*. ترجمه: یحیی سید محمدی، تهران: مؤسسه نشر هما.
- Aleston, R.J. (1994). Sensation seeking as a psychological trait of drug abuse among persons with spinal cord injury. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 38, 154-163.
- Comeau, N., Stewart, S.H., & Loba, P. (2001). The relations of trait anxiety, anxiety sensitivity, and sensation seeking to adolescent's motivation for alcohol, cigarette, and marijuana use. *Addictive Behaviors*, 26, 803-825.
- Desilva, M.U. (1999). Individual differences and choice of information source: Sensation seeking in drug abuse prevention. *Communication Reports*, 12, 43-51.
- Forthun, L.F., Bell, N.J., Bell, N.J., & Peek, C.W. (1999). Religiosity, sensation seeking, and alcohol/drug use in denominational and gender contexts. *Journal of Drug Issues*, 29, 75-90.
- Hansen, E.B., & Breivik, G. (2001). Sensation seeking as a predictor of positive and negative risk behavior among adolescents. *Personality and Individual Differences*, 30, 627-640.

هروین در بعد بازدارندگی‌زدایی نسبت به دو گروه سیگاری و بهنجار تفاوت معنی‌دار دارند. این یافته با یافته‌های کاپستین و همکاران (۲۰۰۱)، هلمرز و همکاران (۱۹۹۵) و پدرسون (۱۹۸۸)، به نقل از هانسن و بریویک، (۲۰۰۱) هم‌سویی دارند. از آن‌جا که، بعد بازدارندگی‌زدایی، تمایل به سرکشی از هنجارهای اجتماعی و انجام فعالیت‌های بازدارندگی شده را برمی‌می‌کند، این یافته می‌تواند رفتارهای ضداجتماعی افراد سوء مصرف‌کننده هروین را توجیه نماید.

هم‌چنین، افراد سوء مصرف‌کننده هروین با افراد سیگاری در بعد حساسیت نسبت به یکنواختی تفاوت معنی‌دار داشتند. این بعد، بی‌زاری از تکرار و فعالیت‌های یکنواخت و خسته‌کننده را می‌سنجد. نیاز به تجربه‌های نو و فرار از یکنواختی در افراد دارای هیجان‌طلبی بالا می‌تواند عامل سوء مصرف مواد باشد. از آن‌جا که هیجان‌طلبی، می‌تواند در شروع و تداوم سوء مصرف مواد نقش مهمی داشته باشد، فهم انگیزه اصلی رفتار سوء مصرف مواد گام مؤثری در مداخله‌های پیشگیرانه به‌شمار می‌رود. آموزش راه‌های جایگزین برای جستجوی تجربه‌های نو و رساندن افراد به سطح بهینه بر انگیزندگی می‌تواند یکی از این مداخله‌ها باشد. تعیین این‌که افراد مبتلا به سوء مصرف مواد بالقوه هیجان‌طلب می‌باشند و یا این‌که هیجان‌طلبی ویژگی ثانوی بر سوء مصرف مواد است، در مداخله‌های درمانی مؤثر بوده، نیازمند انجام پژوهش‌های گسترده است.

محدود بودن نمونه‌ها به یک استان و تعمیم‌پذیری ضعیف به کل جامعه، تک‌جنسی بودن آزمودنی‌ها، نبود امکان کنترل میزان ماده مصرفی و مدت مصرف، از محدودیت‌های این پژوهش بودند. پیشنهاد می‌شود این بررسی با هر دو جنس اجرا شود.

سپاسگزاری

از جناب آقای دکتر محمدعلی گودرزی که با راهنمایی‌های ارزشمند خود ما را یاری نمودند سپاسگزاریم. هم‌چنین از کلیه مسئولین و کارکنان مرکز

- Helmrs,K.F., Young,S.N.,& Pihl,R.O.(1995). Assessment of measures of impulsivity in healthy male volunteers. *Personality and Individual Differences*, 19, 927-935.
- Kopstein,A.N.,Crum,R.M.,Celentano,D.D.,& Martin,S.S. (2001). Sensation seeking needs among 8th and 11th graders: Characteristics associated with cigarette and marijuana use. *Drug and Alcohol Dependence*, 62, 195-203.
- Loas,G.,Verrier,A.,Flament,M.F.,Perez-Diaz,F., Corcos,M.,Halfon,O.,Lang,F.,Bizouard,P.,Venisse,J.L.,Gueffi,J.D.,& Jeammet,P.(2001). Factorial structure of the Sensation-Seeking Scale-form V: Confirmatory factorial analyses in nonclinical and clinical samples. *Journal of Psychiatry*, 46, 850-855.
- Mitchell,S.H.(1999). Measures of impulsivity in cigarette smokers and non-smokers. *Psychopharmacology*, 146, 455-464.
- Palmgreen,P.,Donohew,L.,Lorch,E.P.,Hoyle,R.H.,& Stephenson,M.T. (2001). Television campaigns and adolescent marijuana use: Test of sensation seeking targeting. *American Journal of Public Health*, 91, 292-296.
- Stephenson,M.T.,Morgan,S.E.,Lorch,E.P.,Palmgreen,P.,Donohew,L.,& Hoyle,R.H. (2001). Predictor of exposure from an anti-marijuana media campaign: Outcome research assessing sensation seeking targeting. *Health Communication*, 14, 23-43.
- Stewart,D.W.,& Griffith,G.M.(1975). Factor analysis of Zuckermans' Sensation Seeking Scale. *Psychological Reports*, 37, 849-850.
- Sussman,S.,Dent,C.W.,& Leu,L.(2000). The one-year prospective prediction of substance abuse and dependence among high-risk adolescents. *Journal of Substance Abuse*, 12, 373-386.
- Teichman,M.,Barnea,Z.,& Ravav,G.(1989). Personality and substance use among adolescents: A longitudinal study. *British Journal of Addiction*, 84, 181-190.
- Wagner, M. K. (2001). Behavioral characteristics related to substance abuse and risk-taking, sensation-seeking, anxiety sensitivity, and self-reinforcement. *Addictive Behaviors*, 26, 115-120.
- Zuckerman,M.(1971). Dimensions of sensation seeking. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 36, 45-52.